בג א מיי׳ פ״ה מהל׳

סמג עשין ה וטוש"ע י"ד

סי׳ קנז סעי׳ אֹן: סר׳ קנז סעי׳ אֹן: סד ב מיי׳ פ״ב מהלכות

סמג לאויו סט טור וש"ע

חורה אור השלח

ו. בְּטֶרֶם אָצְרְךְּ בַבֶּטֶן. יְדַעְתִּיךְ וּבְטֶרֶם תַּצֵא

מֶרֶתֶם הִקְּדֵּשְׁתִּיךְּ נְבִיא מֵרֶתֶם הִקְּדֵּשְׁתִּיךְּ נְבִיא מֶרֶתֶם הִקְּדַּשְׁתִּיךְּ נְבִיא

לגוים נתתיק:

שביתת עשור הל' ט

מסורת הש"ם

מסחים כה. סנהדרין עד., ב) [בסנהדרין דרבה], ג) [ויקרא ד) [לקמן פה:], ה) [סיי

גליון הש"ם

תום' ד"ה מה רוצח וכו' מ"מ כלא הנאה נמי מיחייבא כגון שלא ברכה. עיין קדושין דף כב ע"ב ובתוס' שס. נח ע״ב ובסנהדרין דף ברש"י ד"ה שלא כדרכה: נכש"י ד"ה שלא כדרכה: בסה"ד ועור י"ל רמשמע ליה דלענין מיתת ב"ד אין חילוק. לא זכיתי להבין דכריסם הקדושים דמה בכך דלדין מיתה אין חילוק הא מימ מכח דלא עבדה מעשה הדין דמותרת ותעבור ולה תהרג אם עשתה בהיתר וברשות ב"ד עשמה כהימו וכנשומ בייד פשיטא דא״ח מיחה. ואיהו דיהרג ואל יעבור ר״ל דאם עבר ח"מ. ובאמת גם בדידה אלו היה הדין דתהרג ואל תעבור היתה חייבת מיתה אף דלא עבדא מעשה אבל טעם פטור דידה כיון דכך הדין דמעבור ואל מהרג ועשמה בהיתר. וה' יאיר עיני:

מוסף רש"י

סברא הוא. שלה תדחה נפש חבירו, דאיכא תרתי אבוד נשמה ועבירה, מפני נפשו דליכא אלא חדא, יעבור, דכי אמר רחמנא לטבור על החצוח חשום נעבור על המנחת משום וחי בהם, משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל, והכא גבי רולח כיון דסוף יוסכם גבי לונה כיון לטוף סוף איכא איבוד נשמה, למה יהא מותר לעבור, מי יודע שנפשו חביבה ליולרו יותר מנפש חבירו, הלכך דבר המקום לא ני**תן לדחות** (סנהדרין עד.). (פסחים כה:) אדון עירי ונכלי כים וחוהדריו וווח. מאי חזית דרמא דידך סומק טפי. מי יודע שיהא דמך חביב ונאה ליולרך יותר מדם חבירך, הלכך אין כאן לומר וחי בהם ולא שימות בהם, שלא המיר הכמוב אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקב"ה, וכאן שיש דבר המלך לדחות שלוה על הרציחה (שם) כלומר כלום באתה לישאל על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מלוה עומדת בפני שאף זו תידחה מפני פקוח נפשך, אין זו דומה לשאר נפטן, טאן זו דומים נטמות עבירות, דמכל מקום יש כאן אבוד נפש והתורה לא החירה לדחות את החלוה שראל, וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה. מי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר משל זה, דילמה של זה חביבה טפי עליו. ונמלא

(פסחים כה:).

כי האי גוונא אין לו ליהרג דאדרבה נימא מאי חזים דדמא דידיה ורוצח גופיה מנלן. דיהרג ואל יעבור: מרי דוראי. שלטון של כפר שאני דר שם: מאי חזים דדמא דידך סומק טפי. כלומר מאי דעתיך למשרי מילתא משום וחי בהם גי ולא שימות בהם די טעמו של דבר לפי שחביבה נפשן של ישראל לפני המקום יותר מן המצות אמר הקב"ה

תבטל המצוה ויחיה זה אבל עכשיו שיש כאן ישראל נהרג והמלוה בטילה למה ייטב בעיני המקום לעבור על מלותו למה יהיה דמך חביב עליו יותר מדם חבירך ישראל: שהריחה ההיא עוברה דארחא. ויום הכפורים היה: לחשו לה. באזנה שיוה"כ הוא היום אולי תוכל להתאפק: ואלחישה. קיבלה את הלחישה שפסק העובר מתאותו: זוכו

א"ל נקטלך ולא תקטול מאי חזית דרמא דידך םומק מפי דילמא דמא דההוא גברא סומק מפי בהריא עוברה דארחא אתו לקמיה דרבי אמר להו זילו לחושו לה דיומא דכיפורי הוא לחושו לה ואילחישא קרי עליה יבטרם אצרך בבטן

דארחא אתו לקמיה דרבי חנינא אמר להו לחושו לה ולא אילחישא קרי עליה

ורוצה גופיה מנא לן ״סברא היא ״דההוא דאתא לקמיה ◊(דרבא) אמר ליה אמר לי מרי דוראי קטליה לפלניא ואי לא קטילנא לך

סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי ועוד דהיקישא דקרא ברולח שהורג בידים כתיב כאשר יקום איש על רעהו ורלחו נפש וגו' ורבא דפליג בפ׳ בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד:) אשינויא דקרקע עולם ומשני הנאת עלמו שאני פירוש כשאונסין

את האדם לעבור בדבר שיש לו הנאה לעצמו ליכא חילול השם לא פליג אלא לענין פרהסיא דלא מהני קרקע עולם אבל לענין גילוי עריות מודה דמהני קרקע עולם אי נמי אפילו לענין פרהסיא לא פליג אלא מוסיף עוד טעם שני ויש מפרשים דלהכי לא פריך התם והא אסתר גילוי עריות הואי משום דלא מיתהניא מעבירה שהטיל בה זוהמה כדמשני גבי יעל בפרק רביעי דנזיר (דף כג:) ובפרק מלות חלילה (יבמות דף קג:) כי פריך

והא המתהניא מעבירה ומפרש כך וכיון דמיתהניא היה לה ליהרג משום גילוי עריות ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים ולא נהירא חדא לענין דלא מיחייבא למימסר

> ואמרו להו יומא דין צומא רבה, אמרין לחדא ל) ושדיך וקרון עלוי מבטן . אמי אלי אתה. אמרין לאחריתי ולא שדיך וקרון

א) וכ״ה בערוך ערך שדך

וישכו המים תרגום ירושלמי

ושדכו מיא מ"ש

רבינו חננאל

עוברה דארחא ואתיא לקמיה דרבי ולחשו לה באודנא ואילחישא, וקרו עליה טרם תצא מרחם יוחנן. ואחרת לא אילחישא אילחישא וקרו מינה שבתאי אוצר פירי. ירושלמי בתחלה תוחביו . לה ברוטב, אם שבה נפשד הרי יפה, ואם לאו נותנין . לה מגופו של איסור שתי עוברות באו לפני ר׳ טרפון, שלח תרי תלמידין עלוי זורו רשעים מרחם.

תום' ישנים

התם אסתר קרקע עולם היתה ולכך אינה לריכה ר עלמה, וכן גבי רולח אם לא היה עושה היתה ינכן למסור עצמי נמי אם לי מעשה לא הוה לריך למסור כגון שאומרים לו לנו שנקחך ונשליכך על התינוק. וכן בע"ז אם היו כופפים קומתו לפני ע"ז אינו חייב למסור עלמו דלא קא עביד מעשה, וכן גילוי עריות אם היה מקוש כבר והביאוהו על הנערה פטור. אבל אם נתחשה פפחר, מוכני מום מתוקשים חייב, דאין קישוי אלא לדעת כדאמריטן בריש הבא על יבמתו ויבמות נג. בז. והא לפנינו [יכמות טג, כ]. יאמ דפריך תלמודה בפרק מלות חלילה [שם קג, א] ובנזיר [כג, ב] ובהוריות [י, ב] גבי סיסרא שבא על יעל והא קא מתהניא מעבירה ומשני טובתו של רשעים כוי. לא בעי למימר שחייבת למסור בעי ננוינו שנוייבת ננוסות עלמה, דהא קרקע עולם היא, ועוד כי זו לא היתה סימ, יופור פי זו כמי סימה קושיא, שהוא לא אנסה לבוא עליה אלא [היא] היסיממו להמיש כחו. ועוד מה היה ן טובתן של רשעים וכי בשביל כך לא היה לה למסור עלמה, אלא הכי פירושו התם דאמאי משתבח בה קרא דכתיב מנשים באהל תבורך, ואמרינן בנזיר ובהוריות כעין נשים דהיינו שרה ורבקה ורחל ולאה, ודרשינן נמי התם גדולה עבירה לשמה ממלוה שלא לשמה והא הכא נמי עבירה שלא לשמה היא שנהנית

ידעתיך וגו' נפק מינה רבי יוחנן ההיא עוברה

זורו

נפשה לא מהני האי דלא מתהניא דבלאו הנאה נמי איכא איסור ערוה אע"ג דאמריגן פרק המניח (ב"ק דף לב.) ונכרתו הנפשות העושות הנאה לתרוייהו אית להו °מכל מקום בלא הנאה נמי מיחייבא כגון שלא כדרכה אע"ג דמיקרי עינוי ועוד דאי אפשר שלא חיהנה קלת ועוד אם נתכוונה להציל עצמה במה הכתוב משבחה והלא לצורך עצמה עשתה ועוד פשיטא דלא היה חפץ להורגה כי היה בורח על נפשו ואדרבה היה לריך שתטמינהו שלא ימלאוהו הרודפים והיא שידלתו בדברים עד שבא עליה כדי להתיש כחו כמו שמוכיח בענין אלא יש לומר משום דקאמרינן לעיל מינה גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה דכחיב מנשים באהל חבורך מאן נינהו מנשים באהל שרה רבקה רחל ולאה פי׳ שהאמהות נתכוונו להבנות מבעליהן ופריך אמאי הכתוב משבחה טפי מנשים באהל והא קא מיתהניא מעבירה ומשני לא הוה לה הנאה כולי האי דלערה היה גדול מהנאתה דטובתן של רשעים רעה היא אלל לדיקים ואף על גב דבפרק מלות חלילה (יבמות דף קג.) פריך נמי הכי אף על פי שאין לשם גדולה עבירה לשמה כו׳ י"ל אההיא דמיר קא סמיך וכמו שפירש רש"י דגרס יהרג כן גורס בשאלמות בפר' ואראסי והקשה השאלתות מהא דאמר רבא בריש פרק הבא על יבמתו (שם דף נג:) אין אונס בערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת ואם כן אונס בדידיה מי איכא דקאמר אף גילוי עריות יהרג ואל יעבור והא לאו אונס הוא אלא רצון כיון דאין קישוי אלא לדעת ותירן משכחת לה להתרפאות כי ההיא דסוף פרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עה.) באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא אחריה וכו' עד ימות ואל תיבעל בו ולשון יהרג לא משמע כפי׳ דהוה ליה למימר ימות ואל יעבור ור"י פירש דההוא דרבא מיירי שהנכרים מדביקין אותו בערוה ואינו יכול לישמט מזה אלא אם כן יהרגוהו ועל זה קאמר דאין טענת אונס לומר דאין עושה מעשה אלא אחרים עושים בו מעשה כמו קרקע עולם וס״ד אמינא דיעבור ואל יהרג קמ״ל כיון שיודע בעצמו שאם ידביקוהו אי אפשר שלא יתקשה הקישוי דקא עביד חשיב כעושה מעשה אע"ג דעל ידי אונס בא לו ואע"ג דאיכא למ"ד המשמש מת בעריות חייב ואפילו הכי כשמדביקין אותו ומשמש מת פטור כיון דאנוס א"כ מה לי משמש באבר מת מה לי בקישוי י"ל רבא לטעמיה דאמר בפרק שני דשבועות (דף ית.) המשמש מת פטור ועוד י"ל שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה כדאמר גבי משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאמי בפ״ב דשבועות (ג״ז שם.) ופירש באבר חי חייב אפי׳ למאן דאמר המשמש מת חייב משום דהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה הכא נמי אם הדביקוהו ושמש מת או אם נחקשה לאשחו בהיתר והדביקוהו פטור אבל אם הדביקוהו ושוב נחקשה חייב והשתא למאי דפרישי׳ גרם יהרג ואי נתי גרם אף נערה המאורסה מיהרג ניחא ונוקמה כגון דעבדה מעשה שמאנסין אותה להביא הערוה עליה והא דפריך בכתובות (דף ג:) ולידרוש להו דאונס שרי אנ"ג. דגילוי עריות יהרג ואל יעבור התם נמי קרקע עולם הוו ורבינו תם היה מפרש בההיא דכתובות ודאסתר דלא מיחייבא למימסר נפשה בביאת עכו"ם שאין ביאתו ביאה ולא מיחייבא מיתה בביאתו דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים כדכתיב אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם והוי כביאת בהמה בעלמא ומתוך כך התיר לבת ישראל שהמירה דתה ונשאת לעכו"ם וחזרה בתשובה והעכו"ם נתגייר לקיימה דאע"ג דאמר כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל הני מילי בביאת ישראל אבל עכו"ם לא ולא נהירא לר"י בר מאיר דכיון דנאסרת לבעלה בביאת עכו"ם כדקאמר בכתובות (שם) איכא פרולות כו' וכן בפרק שני דכתובות (דף כו:) האשה שנחבשה בידי עכו"ם על ידי נפשות אסורה לבעלה וכן באסתר וכאשר אבדתי אבדתי אלמא לגבי לאוסרה על בעלה לא חשיבא כביאת בהמה הכי נמי יש לאוסרה על הבועל וכן לפסול לכהונה פנויה שגבעלה לעכו"ם אע"ג דנבעלה לבהמה כשירה לכהונה בפרק הבא על יבמחו (יבמוח דף נט:) אלמא לא חשיבא כבהמה ודוקא לענין חיים אמר בפ' נושאין (שם דף זמ,) דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כולבים ובפ' ארוסה (סוטה דף כו:) אמרינן דמקנין ע"י נכרי ופוסל בתרומה ופריך פשיטא ונסתרה והיא נטמאה אמר רחמנא אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה מהו דתימא כי אמרינן ונסתרה והיא נטמאה הני מילי היכא דבהך ביאה אסירא ליה קא משמע לן אלמא דאפי׳ גבי עכו״ם שייך נטמאה לאסור לבעלה והוא הדין לבועל וליכא למידק איפכא מהתם מדקאמר דס"ד אמינא כיון דבלאו האי ביאה אסירא ליה לא מיתסרא עליה דבעל מכלל דעכו"ם גופיה לא לריך קרא לאוסרה על ידי אותה ביאה וא״כ גר מותר ע״י ביאה שבעל בהיותו עכו״ם דאי אסור הוה מיתוקם קרא שפיר אפילו בעכו״ם ומיתסרא עליה בהאי ביאה לכשיתגייר דבלאו הך ביאה (לא) הוה מיתסרא עליה היינו בהיותו עכו״ם שהיא אסורה ליצעל לעכו״ם ותימה כיון דאיכא איסור מיתה בביאת עכו״ם למה לא גירש מרדכי את אסתר בשעה שבאתה להצלת כלל ישראל וי"ל היה ירא פן יודע הדבר למלך ויתפרסם על ידי גט שהיתה אשתו דאי לא תימא הכי למה לא גירשה כדי שלא תאסר עליו ביאותה ויחזירנה אח"כ דמחזיר גרושתו לא מיתסרא בביאת זנות כדמוכח בסוטה פרק היה מביא (דף יח:) שלא היה מתנה עמה מאחר שתחגרש וא"ת הא דקאמר במס' ע"ו פ' ר' ישמעאל (דף נד.) גבי נעבד באונס דאסור דמפרש כגון שאנסוהו נכרים והשתחוה לבהמה דידיה ופריך עלה אונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר ומאי קושיא הא קרא בקרקע עולם דוקא איירי אבל עושה מעשה חייב למסור עלמו ומשתחוה לע״ז עושה מעשה הוא דבכפפו נכרים לפני ע״ז ליכא לאוקומיה דא״כ לאו מידי עבד ואין זה משתחוה ואפילו נראה כמשתחוה כעין שוחה ונוטל מעותיו בפני ע"ז אינו ועוד דאם כן אין כאן אדם אוסר דבר שהוא שלו אלא הנכרים הכופפים קומתו הם האוסרים בהמתו לע"ז אם היתה נאסרת בכך וי"ל דהכי פירושו אונס רחמנא פטריה ממיתה וכיון דפטריה ממיחת בית דין אע"ג דמיחייב למסור עלמו לא חשיב נעבד ליאסר בהך עבודה ושפיר יליף מהאי קרא דפטור ממיחה באונס אפילו בעושה מעשה אע"ג דנערה לא עבדה מידי דהא איתקש בהאי קרא נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור בעשיית מעשה אף נערה יהרג הבועל או תיהרג היא בעשיית מעשה ובהאי קאמר קרא ולנערה שבעשיית מעשה עבדה בדיעבד מחמת אונס לא תעשה דבר והוא הדין משתחוה לע"ז כדי שלא יהרגוהו איכא למילף מיניה לפוטרו בדיעבד אפי׳ בעשיית מעשה וקסבר רבי זירא כיון דבדיעבד מיפטר העובד לא מיחסר נעבד בהא עבודה אע"פ שלא באונס מיחה היה חייב לאביי אע"ג דלא קבליה באלוה ולרבא דקבליה באלוה שהשתחוה בפירוש לשם קבלת אלהות אע"פ שאין פיו ולבו שוין שבפיו מפרש שעובד לשם אלהות ולבו לאביו שבשמים ורבא מהדר ליה לרבי זירא דחשיב שפיר נעבד אנ"ג דפטור ממיחה °ועוד י"ל דמשמע ליה לענין מיחת ב"ד דאין חילוק בין עביד מעשה ללא עביד מעשה דהא אשה ברצון חייבת אף על גב דהויא קרקע עולם וכשפטר התם אונס ממיחת בית דין כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר לא שנא עביד מעשה ול"ש לא עביד מעשה:

הא מעבירה, ומשני טובתן של רשעים כו׳ ולא נהנית כלל,, ואש"ג דבפרק מטוח חליצה לא מייתי החם הך (מגדולה) [דגדולה] עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, מ"מ עלה קאי. ובשמעתיון גרסיטן גבי נערה יהרג ואל יעבור כדפי׳ רש"י. ואי גרסיטן חהרג, כגוו דעבדא איהי מעשה. מ"ר.